

HARMINCNÉGY ÉV UTÁN

Leszállni a budapesti vonatról a Nagyállomáson, bedöcögni a kopott vil-lamossal a Széchenyi térre. Mindennapos eset, szót sem érdemelne, ha tör-ténetesen nem 1956. október 22-én hagytam volna el Szegedet.

Azon az enyhe, napfényes őszi délutánon, amikor felkapaszkodtam a buda-pesti személyvonatra, mely minden állomáshelyen és megállóhelyen megtor-panva zötyögött tovább a főváros felé, nem gondoltam, hogy az ócska szerel-vény a bizonytalan nagyvilág felé visz, és a számomra oly kedves alföldi síkságot csak 34 év múlva fogom vizionálni. Arról sem mertem volna ál-modni, hogy huszonnégy órán belül világrengető események szemtanúja és ré-szese leszek, melyek meghatározzák nemcsak az én életem folyását, hanem a világtörténelmet is. Néhány napra akartam Budapestre menni, hogy az új egyetemi diákszervezet, a MEFESZ küldetésében kapcsolatot teremtsék né-hány pesti egyetem és főiskola hallgatóival, felkeressek egy-két fontos sze-mélyt, és utána visszatérjek a szegedi egyetemre, amely akkoriban még nem viselte József Attila nevét.

November 27-én hagytam el Budapestet, december 3-án az országot. Éj-nek idején bukdácsoltam át egyedül, egy nagycenki paraszt kertjéből a nyugati határon, ahol már a szovjet csapatok őrködtek és időnként reflektorokkal pásztázták át a vidéket. Szerencsém volt, nem kerültem a fénycsóvába.

A svájci kisváros, Frauenfeld kaszárnyából hevenyében mene-külttáborra alakított épületében, úgy december közepe táján várat-lan táviratot kaptam Magyarországról. Akkoriban még a hazulról érkező levél is ritkaságszámba ment. Érthető volt a csodálkozásom. Kitől kaphatok én ott és akkor táviratot? A kis hivatalos papírt má-ig megőriztem. Ez állt benne: „Édes fiam azonnal gyere haza nem veszíted el a fejed várlak haza szerető édesanyád.”

A dolog azonnal egyértelmű volt számomra: ez a távirat csak ide-gen embertől származhat, aki nem tudja, hogy anyám soha nem szok-ta magát hozzám intézett leveleiben a hivatalos, mesterkélt „szerető Édesanyád”-nak nevezni.

Egy hónap múlva, 1957 január közepén, akkor már Zürichben, egymás után két levelet kaptam Magyarországról. Mindegyiken felismertem nagynéném kézírását. A két levél szintén arra akart rábírni, hogy azonnal induljak haza, mert anyám halálos beteg. Később tudtam meg nagynénémtől, mikor már meglátogathatott külföldön, hogy keletkezett a két levél. Az idős, szívbeteg asszonyt becipelték a rendőrségre, mivel anyámat már nem találták otthon. Ő ugyanis, félve a zaklatásoktól, még december végén átszökött Ausztriába és a levelek írásakor már Bécsben tartózkodott. Nagynénémre ráparancsoltak, hogy írja meg nekem a levelet és addig nem engedték haza, míg saját kezében mindent, amit diktáltak neki, le nem írt. Mikor az első levél nem hozta meg a várt eredményt, újra behurcolták a rendőrségre. Csak akkor hagyták abba a zaklatást, mikor megérkezett a válaszom, amelyben közöltem, hogy eszem ágában sincs hazatérni. Rendkívül elszomorít anyám betegsége, de úgy vélem, hogy attól aligha fog meggyógyulni, ha én hazatérek, hogy elhurcoljanak, esetleg ki is végezzenek. Tudtam én jól, hogy nem azért vágtam neki a nyugati határnak, hogy csodálatos karriert csináljak odakinn, vagy hogy saját szememmel gyönyörködhessek Bécs, Párizs, London, New York ragyogásában. Nem gondoltam volna azonban, hogy az „elvtársaknak” annyira fontos a kézre keritésem, hogy még táviratokat és leveleket is képesek hamisítani, csak hogy megfoghassanak. Később átgondolva a dolgot, egy kicsit bosszantott, hogy annyira ostobának néztek és elképzelték, hogy ilyen végtelenül primitív cselekre rá fogok harapni.

Hónapok múlva elküldte valaki az akkori „Délmagyarország” egyik számát, illetve a cikket, amelyben a szegedi egyetem „ellenforradalmi” tevékenységéről írtak. A szerző a szokásos pszichológó pártzsargonban az egyetemre befurakodott „deklasszált elem”-nek, az „ellenforradalom” egyik első titkos szervezőjének nevezett. Nem hagyott semmi kétséget afelől, hogy semmi jó sem várható volt rám, ha azon a szeles decemberi éjszakán át nem surranok a nyugati határon.

Ki tud ma már ezekről Szegeden? Idegen arcok fogadnak az utcákon. Akik akkor vagy éppen azóta születtek, felnőtt emberek, akikbe az iskolában belesulykolták az 1956-os „ellenforradalomról” szerkesztett hazugságokat. A hajdani barátok sem ismernének már meg, ha véletlenül összefutnék velük. Én sem őket.

Csak a várost ismerem meg. Annyira nem változott, hogy fel ne fedezném a régi utcákat, házakat. Új a Somogyi-könyvtár épülete a Dóm téren, a szökőkutas medence a Dugonics téren. De áll még a központi egyetem épülete, az egyetemi könyvtárral, az olvasóterem asztalai is a régiek, csak a lámpák tűntek el róluk időközben, melyeknek fényénél annyi órát töltöttem. Nem bontották le a diákklub épületét sem, ahol első „titkos” gyűléseinket tartottuk, csak a mellette kezdődő épületsor tűnt el, hogy átadja helyét a bevasárlóközpontnak. Ebben az épületben „kezdődött minden”. Valamikor. 1956. október 10-e körül. A helyiségeket, mint a klub vezetőiségének tagja, én bocsátottam a „szervezők” rendelkezésére.

Végigjáróm az Ady téri egyetem emeleit is. Ott ásít elhagyatottan a nyári szünidőben az Auditorium Maximum, ahol az első nagygyűlést tartottuk 1956. október 16-án. Az elsőt az 1949 utáni Magyarországon, melyhez nem kértük a mindenható Párt hozzájárulását, az elsőt, amelyiken egy héttel Budapest előtt megszületett az első 12 pontos követelés.

Új nevek a tanári szobák ajtaján. Egy-két ismerős is felbukkan. Igen, ők évfolyamtársaim voltak. Most professzorok, docensek. Akad azonban olyan név is, mely fejcsóválásra készit. Ejnye, ez az „elvtárs” még mindig ronthatja a szegedi egyetem levegőjét?

Az emlékek megrohannak. Harmincnégy esztendő hosszú idő. Új nemzedéke nőttek fel azóta. Hogy is történt akkor? Hogyan lettem én utolsó egyetemi évemben beadásra kész szakdolgozattal a kezemben „ellenforradalmárrá”? A történet kissé hosszabb. Erről majd máskor.

VEZÉNYI PÁL⁶¹

Délmagyarország, 1990. október 21.

A fenti írás szerzője a következő életrajzi adatokat mellékelte a cikkéhez:

„Születtem 1935-ben Makón. Gimnáziumi érettségit szereztem 1953-ban Pápán, A Türr István gimnáziumban. 1953-1956 között a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója voltam, történelem-magyar szakon. Tagja voltam a szegedi író-

⁶¹ Interjút szerettem volna kérni Vezényi Páltól, de az 1990-ben a Délmagyarország szerkesztőségnek címzett borítékon található, régi címére küldött levelem bontatlanul visszaérkezett. A Délmagyarországnak 1990-ben küldött Vezényi-kéziratot teljes terjedelmében (a dőlten szedett sorok közé ékelve, illetve az aláírás alatt) közre adom – interjú helyett.

csoportnak, mely akkor a Takaréktár utcai házban tartotta minden kedd este rendszeres összejöveteleit.

1956-ban elkészítettem szakdolgozatomat „Czakó Zsigmond és a romantikus dráma” címmel, melyet doktori értekezésnek szántam Baróti Dezső professzornál, aki elismeréssel nyilatkozott tudományos kutatásaimról, Trencsényi-Waldapfel József budapesti professzonnal együtt. Még 1956 májusában mindkettőjük előtt felolvasást tartottam készülő szakdolgozatomból.

1956 októberében a szegedi MEFESZ ifjúsági szövetség első szervezői között voltam a Bölcsészkar részéről. A szervezet megbízásából utaztam 1956. október 22-én Budapestre, ahol tagja lettem a Bölcsész-kari Egyetemi Forradalmi Bizottságnak mint Szeged küldötte. 1957-60 között a svájci Fribourg-i egyetem bölcsészettudományi karán folytattam tanulmányaimat. Itt elismerték szegedi éveimet, de új doktori értekezést kellett írnom. Néprajzból írtam a magyar népmesekutatás történetéről német nyelven. 1960-ban doktoráltam az említett egyetemen ethológiából, középkori történelemből és német nyelv és irodalomból. Mivel tanári állást mint „piszkos külföldi” nem kaptam, 1963 óta a könyvkereskedői szakmában dolgozom.

1958–1979 között kb. 300 írásom jelent meg a nyugati emigráns magyar lapokban. Elsősorban a bécsi „Magyar Híradó” c. lapnak dolgoztam, amely nem képviselt semmiféle szélsőséges irányzatot, de jelentek meg írásaim más, időközben megszűnt nyugati magyar folyóiratokban is, német nyelven többek között a Neue Zürcher Zeitung-ban. 1964 óta tagja vagyok a nemzetközi PEN-Club-nak (Exil-PEN, németnyelvű csoport), továbbá a svájci, Zürich-Kelet-Svájci Írószövetségnek.

Novelláim német nyelven jelentek meg (magyarul még nem!); kedvező kritikákat kaptam a Neue Zürcher Zeitung-tól a Basler Nachrichten-től és több németnyelvű laptól.

1981 óta szerkesztem, 1983 óta kiadója vagyok a „Magyar Lap” (korábban „Magyar Hirdető” c. svájci magyar lapnak, mely a legnagyobb példányszámban megjelenő magyar újság Svájcban.

1989 óta felvettem a kapcsolatot magyarországi lapokkal és folyóiratokkal is. A pécsi új DN Panoráma svájci munkatársa vagyok 1989 szeptembere óta, ugyancsak állandó tudósítója voltam a „Dátum” c. napilapnak, amely időközben beszüntette megjelenését, írok a „Kapu” című folyóiratnak is.”